

Asia: VN/572/2020

Tupakkalain muutos

Lausunnonantajan lausunto

2 § Määritelmät / Definitioner

-

11 § Kielletyt lisäaineet ja ominaisuudet / Förbjudna tillsatser och egenskaper

-

26 § Ennakoilmoitus sähkösavukkeista, täyttösäiliöistä ja höyrystettäväksi tarkoitetuista nikotiinittomista nesteistä / Förhandsanmälan om elektroniska cigaretter, påfyllningsbehållare och nikotinfria vätskor för förångning

-

27 § Markkinatutkimukset ja myyntimäärät sähkösavukkeista, nikotiinesteistä ja höyrystettäväksi tarkoitetuista nikotiinittomista nesteistä / Marknadsundersökningar och försäljningsvolymmer för elektroniska cigaretter, nikotinvätskor och nikotinfria vätskor för förångning

-

32 § Tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkauksen pakolliset ja sallitut merkinnät / Obligatorisk och tillåten märkning av detaljhandelsförpackningar för tobaksprodukter

FACG kannattaa tupakkalain muuttamisen perustavoitteita, kuten tupakkatuotteiden käytön vähentämistä. FACG:n lausumat eivät sisällä minkäänlaista kannanottoa tupakkatuotteiden terveysriskeihin, vaan ovat kommentteja yksinomaan ehdotettujen tupakkalain muutoksien mahdollisista negatiivisista vaikutuksista immateriaalioikeusjärjestelmälle, yleiselle turvallisuudelle ja tuoteväärännösten vastaiselle työlle.

Ehdotetussa tupakkalain muutosesityksessä esitetään, että tupakkatuotteiden, sähkösavukkeiden ja täyttösäiliöiden vähittäismyyntipakkaukset eivät saisi merkinnöiltään tai muulta ulkoasultaan erottua muiden vastaavien tuotteiden vähittäismyyntipakkauksista. Esitetyllä muutoksella otetaan käyttöön yhdenmukaisia tuotepakkauksia ja tuotteita koskeva sääntely. Yhdenmukaisilla

tuotepakkauksilla (ns. plain tai standardized packaging) olisi tarkoitus toimeenpanna Maailman terveysjärjestön WHO:n tupakkapuiteasetuksen artikkelit 11, 12 ja 13.

Tupakkapuitesopimuksen artiklan 11 mukaan sopimusosapuolten on täytännöllisesti pantava pakkauksiin ja niiden merkintöihin kohdistuvia tehokkaita keinoja varmistamaan, että tupakkatuotteiden pakkaukset eivät anna virheellistä tai harhaanjohtavaa kuvaa tuotteen ominaisuuksista, terveysvaikutuksista tai vaarallisuudesta.

Suomen tupakkalaissa oleva vähittäismyyntipakkauksia koskeva sääntely juontuu pitkälti tupakkatuotedirektiivistä (2014/40/EU), joka sisältää mahdollisuuden kansallisen harkinnan nojalla ”asianmukaisesti perustelluissa tapauksissa” yhdenmukaisten vähittäismyyntipakkausten käyttöön ottamisesta.

FACG:n näkemyksen mukaan yhdenmukaisten tuotepakkausten vaatimus on ylimitoitettu toimenpide suhteessa tupakkatuotteiden haltijoiden IPR-omaisuuden suojaan sekä sen haitallisiin vaikutuksiin tuoteväärennösten vastaiselle toiminnalle ja yleiselle turvallisuudelle.

Tavaramerkit ovat yksi keskeinen immateriaalioikeudellinen suojamuoto patenttien, mallien, tekijänoikeuksien ym. ohella. Näkemyksemme mukaan yhdenmukaistetut pakkaukset tulisivat kokonaan estämään tai ainakin olennaisesti rajoittamaan tavaramerkkien käyttöä yritysten tuotteiden tunnuksena, ja siten yritysten mahdollisuus erottautua markkinoilla toisista samanlaisista tai samankaltaisista tuotteista heikentyisi merkittävästi. Lähtökohtana tupakkatuotedirektiivin pakkausmerkintäsääntelyn täytäntöönpanossa tulee siis olla se, että tavaramerkkejä omistavilla yrityksillä säilyy samat mahdollisuudet immateriaalioikeuksien hyödyntämiseen sisämarkkinoilla riippumatta toimialasta ja tuotteesta. Uhkana on, että jos jonkin immateriaalioikeudellisen suojamuodon käyttö estetään tai sitä olennaisesti rajoitetaan yksittäisellä toimialalla tai tuotteessa, se on omiaan leviämään muille elinkeinotoiminnan lohkoille ja muihin tuotteisiin.

FACG katsoo lisäksi, että jos tavaramerkkien käyttöä tupakkatuotteissa ja niiden vähittäismyyntipakkauksissa rajoitettaisiin sääntelyllä, myös tuoteväärennökset ja laitton kauppa lisääntyisivät tai vähintään tupakkatuotteita väärentävien rikollisten toiminta helpottuisi merkittävästi. Yhdenmukaistetut tupakkapakkaukset olisivat erityisen helppoja väärentämisen kohteita, mikä helpottaisi järjestäytyneen rikollisuuden toimintaa. Lisäksi on selvitetty, että terroristijärjestöt rahoittavat toimintaansa myymällä tuoteväärennöksiä. Tavaramerkit sekä pakkausten erityiset ulkoasut ovat hankaloittaneet tuotepakkausten väärentämisestä, mutta tuoteväärennökset ovat edelleen vakava ongelma. Väärennökset aiheuttavat valtavia taloudellisia menetyksiä tuotteensa tavaramerkillä tai muulla immateriaalioikeudella asianmukaisesti suojanneille yrityksille sekä valtiolle verotulojen menetyksinä.

Väärentämisen ja piratismiin takaa löytyy usein harmaata taloutta ja järjestäytyntä rikollisuutta. Tupakkatuotteet ovat hyvin raskaasti verotettu tuoteryhmä, jonka markkinahinnasta huomattava osuus koostuu veroista. Tuoteväärennökset myydään lähtökohtaisesti ohi virallisten kanavien, joten niistä ei makseta veroa laisinkaan. Tämä tarkoittaa, että väärentäjät voivat myydä tuotteitaan huomattavasti markkinahintaa edullisemmalla ja silti saada tuotteistaan merkittävän tulon.

Taloudellisten menetysten lisäksi tuoteväärennökset vaarantavat myös turvallisuutta ja terveyttä, sillä väärennetyn tuotteen laatu on usein huono, ja tupakkatuotteiden kohdalla ne voivat sisältää myrkyllisiä ainesosia. Tavaramerkeillä varustettujen väärennettyjen tuotepakkausten tunnistaminen on jo entuudestaan hyvin hankalaa, ja geneeriset tuotepakkaukset vaikeuttaisivat tätä entisestään. Yhdenmukaiset tuotepakkaukset vaikuttaisivat lisäksi negatiivisesti kuluttajien mahdollisuuksiin erottaa tuotteita toisistaan, saati väärennettyjen tuotteiden havaitsemiseen.

Yhdenmukaisten pakkausten vaikutus tuotteiden käytön vähentymiseen on osoittautunut heikoksi. Esimerkiksi Australiassa, jossa yhdenmukaiset tupakkapakkaukset otettiin ensimmäisenä käyttöön, eivät tavaramerkittömät tupakkapakkaukset ole vähentäneet tupakointia. Lisäksi Australian geneeristen pakkausten käyttöönotosta tehdyn tutkimuksen mukaan tuoteväärennökset ovat sääntelyn johdosta lisääntyneet. Suhteellisuusperiaate huomioon ottaen tulisikin arvioida sitä, ovatko tavaramerkittömien tupakkatuotteiden aiheuttamat immateriaalioikeudelliset omaisuusvahingot oikeassa suhteessa tupakoinnin todellisen vähentymisen kanssa. On siten myöskin kyseenalaista, voidaanko yhdenmukaistettuja pakkauksia pitää tupakkapuitesopimuksen edellyttäminä tehokkaina toimenpiteinä, jos niillä ei ole käytännössä tupakointia vähentävää vaikutusta.

Tupakkatuotteiden osalta on jo olemassa esillepanokielto, mikä on FACG:n näkemyksen mukaan riittävä toimenpide tupakkatuotteiden markkinoinnin rajoittamiseen. Yhdenmukaisten pakkausten käyttöönotolla ei olisi merkittävästi tätä kieltoa lisääviä vaikutuksia tupakkatuotteiden käyttöön, mutta yhdenmukaistettujen tuotteiden käyttöönotolla helpotettaisiin rikollisten toimintaa. Edellä mainituin perustein FACG katsoo, että tupakkalain uudistuksessa tulee pidättäytyä toteuttamasta yhdenmukaisten pakkausten sääntelyä.

35 § Tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkauksen muu ulkoasu / Annan utformning av detaljhandelsförpackningar för tobaksprodukter

Kts. edellä 32 §.

35 a § Savukkeen ulkoasu / Cigaretters utformning

-

36 § Sähkösavukkeen ja täyttösäiliön vähittäismyyntipakkauksen pakolliset ja sallitut merkinnät / Obligatorisk och tillåten märkning av detaljhandelsförpackningar för elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare

Kts. edellä 32 §.

36 a § Sähkösavukkeen ja täyttösäiliön vähittäismyyntipakkauksen muu ulkoasu / Annan utformning av detaljhandelsförpackningar för elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare

Kts. edellä 32 §.

36 b § Täyttösäiliön ja nikotiinesteen ulkoasu / Utformningen av påfyllningsbehållare och nikotinvätskans utseende

-

42 a § Talouden toimijan tunnuksen tekeminen toimimattomaksi / Avaktivering av identifieringskoden för ekonomiska aktörer

-

52 a § Tupakkatuotteiden maustamiseen tarkoitettujen tuotteiden myyntikielto / Förbud mot försäljning av produkter avsedda för smaksättning av tobaksprodukter

-

54 § Omavalvontasuunnitelma / Plan för egenkontroll

-

58 § Etämyynnin kielto / Förbud mot distansförsäljning

-

60 § Tukkumyynnin rajoitukset / Begränsningar i partihandel

-

65 § Kielto tuoda maahan etäviestimen välityksellä hankittuja tuotteita / Förbud mot införsel med hjälp av ett medel för distanskommunikation

-

67 § Matkustajatuonnin määrälliset rajat / Kvantitativa begränsningar för resandeförsel

-

70 § Hintahyvityksen kielto / Förbud mot prisgottgörelse

-

71 § Esilläpitokielto / Förbud mot framläggande

-

74 § Yleiset tupakointikiellot / Allmänna rökförbud

-

78 § Asuntoyhteisön tupakointikiellot / Rökförbud i bostadssammanslutningar

-

90 § Hakemusten ja ilmoitusten käsittelystä perittävät maksut / Avgifter för behandling av ansökningar och anmälningar

-

91 § Tupakkalain valvontamaksut / Avgifter för övervakningen enligt tobakslagen

-

92 a § Valvontamaksun oikaisu maksuvelvollisen hyväksi / Rättelse av övervakningsavgift till den avgiftsskyldiges fördel

-

92 b § Valvontamaksun oikaisu maksunsaajan hyväksi / Rättelse av övervakningsavgift till avgiftsmottagarens fördel

-

94 § Tuotevalvontaa koskevien tietojen tallentaminen ja julkaiseminen / Registrering och offentliggörande av uppgifter om produkttillsyn

-

96 § Kunnan kiellot ja määräykset / Förbud och föreskrifter som meddelas av kommunen

-

106 § Muutoksenhaku Valviran ja kunnan päätöksiin / Sökande av ändring i beslut av Valvira och kommunen

-

107 § Muutoksenhaku markkinaoikeudellisiin asioihin / Sökande av ändring i marknadsrättsliga ärenden

-

117 § Myyntipäällykset / Ytterförpackningar

Kts. edellä 32 §.

Voimaantulo / Ikraftträdande

-

Muuta kommentoitavaa esityksestä / Andra kommentarer om propositionen

-

Hasu Roosa
Suomen Anti-piratismiyhdistys ry